

Datum van
inontvangstneming

:

28/04/2015

Zaak C-134/15

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

19 maart 2015

Verwijzende rechter:

Sächsisches Oberverwaltungsgericht (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

24 februari 2015

Verzoekster en appellante:

Lidl Dienstleistungs-GmbH & Co. KG

Verweerder en geïntimeerde:

Freistaat Sachsen

[Or. 1]

SÄCHSISCHES

OBERVERWALTUNGSGERICHT

Beschikking

In het administratieve geding tussen

Lidl Dienstleistungs-GmbH & Co. KG,

[OMISSIS]

01561 Lampertswalde

- verzoekster -

- appellante -

[OMISSIS]

en

de Freistaat Sachsen,

vertegenwoordigd door het Sächsisches Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft
und Geologie

[OMISSIS],

01326 Dresden

- verweerder -

- geïntimeerde -

betreffende

etikettering van levensmiddelen

[OMISSIS]

[Or. 2]

heeft de 3e Senat van het Sächsisches Obergericht [OMISSIS]

op 24 februari 2015

beschikt:

Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt krachtens artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

1. Is artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008 verenigbaar met artikel 6, lid 1, eerste alinea, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (hierna: „VEU”) juncto artikel 15, lid 1, en artikel 16 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”)?
2. Is artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008 verenigbaar met artikel 40, lid 2, tweede alinea, VWEU?

II. (omissis) De beroepsprocedure wordt voor de duur van de prejudiciële procedure geschorst.

Motivering

I.

- 1 Verzoekster verzoekt om vaststelling dat de door haar toegepaste wijze van aanduiding van de prijs van voorverpakt vers vlees van pluimvee door middel van aan de vitrines bevestigde prijskaartjes rechtmatig is.
- 2 Verzoekster is een detailhandelonderneming die in de hele bondsrepubliek discount-levensmiddelenwinkels exploiteert. Zij exploiteert meerdere filialen in de regio rond Lampertswalde en biedt daar onder meer voorverpakt vers vlees van pluimvee te koop aan. De prijs van deze producten wordt niet rechtstreeks op de verpakkingen aangeduid, maar alleen door middel van aan de vitrines bevestigde prijskaartjes. De toenmalige Sächsische Landesanstalt für Landwirtschaft (tegenwoordig: Sächsisches Landesamt für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie) heeft deze prijsaanduidingspraktijk tijdens verschillende controles in meerdere filialen van verzoekster vastgesteld. De Landesanstalt was van mening **[Or. 3]** dat deze praktijk in strijd was met artikel 5, lid 3, onder b), van de op het tijdstip van de controles geldende verordening (EEG) nr. 1906/90, volgens welke bij vers vlees van pluimvee in voorverpakking de totale prijs en de prijs per gewichtseenheid in de detailverkoop moeten worden vermeld op de verpakking of op het daaraan gehechte etiket (verplichte etikettering). [OMISSIS]
- 3 Verzoekster stelde op 30 april 2007 beroep in. Zij verzocht om vast te stellen dat haar prijsaanduidingspraktijk niet in strijd is met de – inhoudelijk aan artikel 5, lid 3, onder b), van verordening (EEG) nr. 1906/90 gelijke – regeling van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008. Zij stelt zich op het standpunt dat deze regeling, als zijnde in strijd met de vrijheid van beroepsuitoefening van artikel 6, lid 1, VEU juncto artikel 15, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, ongeldig is. Naar haar mening is de regeling een onevenredige aantasting van de vrijheid van beroepsuitoefening. De verplichte etikettering zou voor haar aanzienlijke concurrentienadelen met zich brengen, aangezien met name een prijsaanpassing op korte termijn – bijvoorbeeld bij speciale aanbiedingen – slechts tegen aanzienlijke extra kosten mogelijk zou zijn. Ook zou een op korte termijn nodig geworden etikettering niet door de fabrikant kunnen worden aangebracht. Daar staat tegenover dat deze regeling vanuit het oogpunt van de bescherming van de consument hooguit een minimaal nut heeft, aangezien de consument door de op de vitrine aangegeven prijs, zoals bij andere producten gebruikelijk, voldoende wordt geïnformeerd. Verweerder is daarentegen van mening dat van verzoekster kan worden gevergd de geëiste etikettering aan te brengen, temeer omdat die al direct bij het verpakken door de fabrikant op de voorverpakking kan worden aangebracht. Ook andere detailhandelaars houden zich aan de verplichte etikettering.

- 4 Bij vonnis van 10 november 2010 [OMISSIS] heeft het Verwaltungsgericht Dresden het beroep verworpen. Het achtte het verzoek ongegrond, aangezien artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008 geen inbreuk maakt op de vrijheid van beroepsuitoefening van artikel 6 VEU juncto artikel 15, lid 1, van het Handvest van de grondrechten. Naar zijn oordeel valt reeds te betwijfelen of de verplichte etikettering überhaupt een directe aantasting van de vrijheid van beroepsuitoefening is. In elk geval is een dergelijke aantasting gerechtvaardigd, aldus het Verwaltungsgericht. De verplichte etikettering dient ter **[Or. 4]** bescherming van de consument. Zij staat garant voor de beginselen van duidelijkheid en juistheid van de prijzen, want zij maakt het de klanten gemakkelijker vast te stellen of de voor het pluimvee gevraagde prijs in overeenstemming is met de daadwerkelijk verschuldigde prijs. De verplichte etikettering is ook evenredig. Het aanbrenge – en in geval van speciale acties ook het wijzigen – van het prijsetiket op de afzonderlijk verpakte producten kan van haar worden gevegd, wat alleen al blijkt uit het feit dat andere discounters ook in staat zijn de prijzen aan te geven met inachtneming van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008. De door het extra werk veroorzaakte hogere financiële lasten voor verzoekster, zijnde een zuiver financieel aspect, brengt geen aantasting mee van de wezenlijke inhoud van de vrijheid van beroepsuitoefening, en de consumentenbescherming dient hier voorrang te genieten.
- 5 In [OMISSIS] hoger beroep handhaaft verzoekster haar verzoek.

II.

- 6 1. De voor het geschil relevante bepalingen van Unierecht zijn:
- 7 1.1 Artikel 5, lid 2 en lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. nr. 543/2008 van de Commissie van 16 juni 2008 houdende uitvoeringsbepalingen voor verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad wat betreft de handelsnormen voor vlees van pluimvee (PB L 157 van 17 juni 2008, blz. 46):
- 8 Artikel 5 van verordening (EG) nr. 543/2008 luidt voor zover van belang:
- „(2) Onverminderd de overeenkomstig richtlijn 2000/13/EG vastgestelde nationale voorschriften moeten inzake etikettering, aanbiedingsvorm en reclame met betrekking tot voor de eindverbruiker bestemd vlees van pluimvee de in de leden 3 en 4 van dit artikel genoemde aanvullende eisen in acht worden genomen. [...]
- (4) Voor voorverpakt vlees van pluimvee dienen op de voorverpakking of op het daaraan gehechte etiket tevens de volgende gegevens te worden vermeld: [...]
- b) voor vers vlees van pluimvee, de totale prijs en de prijs per gewichtseenheid in de detailverkoop;”

[Or. 5]

- 9 1.2 Artikel 6, lid 1, eerste volzin, VEU (PB 2012, C 326, blz. 19):

„De Unie erkent de rechten, vrijheden en beginselen die zijn vastgesteld in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie van 7 december 2000, als aangepast op 12 december 2007 te Straatsburg, dat dezelfde juridische waarde als de Verdragen heeft.”

- 10 1.3 Artikel 15, lid 1, van het Handvest (PB 2007, C 303, blz. 5):

„Eenieder heeft het recht te werken en een vrijelijk gekozen of aanvaard beroep uit te oefenen.”

- 11 1.4 Artikel 16 van het Handvest:

„De vrijheid van ondernemerschap wordt erkend overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken.”

- 12 1.5 Artikel 40, leden 1 en 2 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „VWEU”) (PB 2008, C 115, blz. 63):

„(1) Om de in artikel 39 gestelde doeleinden te bereiken wordt een gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten tot stand gebracht.

Naargelang van de producten neemt deze ordening een van de volgende vormen aan:

- a) gemeenschappelijke regels inzake mededinging,
- b) verplichte coördinatie van de verschillende nationale marktorganisaties,
- c) een Europese marktorganisatie.

De gemeenschappelijke ordening in een der in lid 1 vermelde vormen kan alle maatregelen medebrengen welke noodzakelijk zijn om de in artikel 39 omschreven doelstellingen te bereiken, met name prijsregelingen, subsidies zowel voor de productie als voor het in de handel brengen der verschillende producten, systemen van voorraadvorming en opslag en gemeenschappelijke organisatorische voorzieningen voor de stabilisatie van de in- of uitvoer.

[Or. 6]

Zij moet zich beperken tot het nastreven van de in artikel 39 genoemde doeleinden en elke discriminatie tussen producenten of verbruikers van de Unie uitsluiten.”

- 13 2. De voor het geschil relevante bepalingen van nationaal recht zijn:

- 14 2.1 § 3, lid 2, onder 6, van de Verordnung über Vermarktungsnormen für Geflügelfleisch (verordening betreffende handelsnormen voor vlees van pluimvee;

hierna: GFIFleischV) van 22 maart 2013 [OMISSIS], waarmee artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008 in nationaal recht wordt omgezet:

„Het is verboden vlees van pluimvee voor de verkoop in voorraad te houden, uit te stallen, te leveren, te verkopen of op enigerlei wijze in de handel te brengen zonder de in artikel 5, lid 4, van verordening (EG) nr. nr. 543/2008 genoemde gegevens juist en volledig te vermelden.”

15 2.2 § 9, lid 3, onder 1, GFIFleischV:

„Hij die in strijd met § 3 GFIFleischV een pluimveekarkas, vlees van pluimvee of een deel van een karkas voor de verkoop in voorraad houdt, aanbiedt, uitstalt, levert, verkoopt of op enigerlei wijze in de handel brengt, begaat een overtreding in de zin van § 7, lid 1, onder 3, van het Handelsklassengesetz.”

16 2.3 § 7, lid 1, onder 3, Handelsklassengesetz (wet betreffende handelsklassen; hierna: „HdlKlG”), zoals gewijzigd bij bekendmaking van 23 november 1972, [OMISSIS]:

„ Hij die handelt in strijd met een op de voet van § 1 juncto § 2, lid 2, of § 3 HdlKlG uitgevaardigde verordening, begaat een overtreding indien deze verordening voor een bepaald feit naar deze boetebepaling verwijst.”

17 § 1, lid 3, onder 1, HdlKlG luidt als volgt:

„Voor zover vereist ter uitvoering van een handeling van de Europese Gemeenschap of de Europese Unie betreffende kwaliteitsnormen, normen voor de verkoop of vergelijkbare voorschriften die overeenkomen met een regeling krachtens deze wet, kan het Bondsministerie in overleg met het Bondsministerie van Economische Zaken en Technologie met toestemming van de Bondsraad bij verordening bepalingen vaststellen krachtens de §§ 2 en 3.”

[Or. 7]

18 § 2, lid 2, HdlKlG luidt als volgt:

„In verordeningen krachtens § 1 kunnen verder voorschriften worden gegeven met betrekking tot

1. de benaming, de etikettering, de presentatie, de vormgeving, de verpakking, de hoeveelheids- en de gewichtseenheden voor producten die overeenkomstig de wettelijke handelsklassen voor de verkoop in voorraad worden gehouden dan wel worden aangeboden, uitgesteld, geleverd, verkocht of op enigerlei wijze in de handel gebracht;”

III.

- 19 Aan de voorwaarden om het Europees Hof van Justitie te verzoeken om een prejudiciële beslissing volgens artikel 267, tweede alinea, VWEU is voldaan.
- 20 Krachtens artikel 267, eerste alinea, onder b), VWEU doet het Hof van Justitie van de Europese Unie bij wijze van prejudiciële beslissing uitspraak over de geldigheid en de uitlegging van de handelingen van de instellingen, de organen of de instanties van de Unie en dus ook over de geldigheid en de uitlegging van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008. Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen voor een rechterlijke instantie van een der lidstaten, kan deze instantie, indien zij een beslissing op dit punt noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis, het Hof van Justitie verzoeken over deze vraag uitspraak te doen (artikel 267, tweede alinea, VWEU).
- 21 Het Oberverwaltungsgericht acht een beslissing van het Hof van Justitie van de Europese Unie over de prejudiciële vragen noodzakelijk. Naar zijn oordeel is het verzoek van verzoekster ontvankelijk (1), is artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 op verzoekster van toepassing (2) en hangt de uitkomst van het geding bij het Oberverwaltungsgericht af van de geldigheid van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008, volgens hetwelk bij voorverpakt vers vlees van pluimvee de totale prijs en de prijs per gewichtseenheid in de detailverkoop op de voorverpakking dienen te worden vermeld (3).
- 22 1. De door verzoekster ingediende verzoek om een declaratoire uitspraak lijkt op de voet van § 43, lid 1, Verwaltungsgerichtsordnung (wet bestuursprocesrecht) ontvankelijk.
- [Or. 8]**
- 23 [wordt uiteengezet] [OMISSIS]
- 24 2. Artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008, volgens hetwelk bij voorverpakt vers vlees van pluimvee de totale prijs en de prijs per gewichtseenheid in de detailverkoop op de voorverpakking of op het daaraan gehechte etiket dienen te worden vermeld, is toepasselijk op het in de handel brengen van vlees van pluimvee door verzoekster, aangezien zij vlees van pluimvee in de handel brengt in de vorm van voorverpakt vers vlees van pluimvee. Gelet op artikel 288, tweede alinea, VWEU is deze bepaling op verzoekster rechtstreeks toepasselijk.
- 25 Verzoekster brengt vlees van pluimvee in de zin van artikel 1, lid 2, juncto bijlage XX, onder b, van verordening (EU) nr. 1308/2013 – voorheen: artikel 1, lid 1, onder t), juncto bijlage I, deel XX van verordening (EU) nr. 1234/2007 op de markt. Het betreft hier vers vlees van pluimvee in de zin van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008, aangezien het product in de handel wordt gebracht overeenkomstig artikel 78, lid 1, onder d, juncto bijlage VII, deel V,

punt II, onder 2, van verordening (EG) nr. 1308/2013 – voorheen: artikel 116 juncto bijlage XIV **[Or. 9]** deel B, punt II, onder 2, van verordening (EG) nr. 1234/2007. Het geschil betreft de verplichte etikettering van voorverpakt vlees van pluimvee in de zin van artikel 5, lid 4, van verordening nr. 543/2008, want de verpakkingen waarin verzoekster het vlees van pluimvee aanbiedt, zijn voorverpakkingen in de zin van artikel 2, onder c, van verordening nr. 543/2008 juncto artikel 1, lid 3, onder b), van richtlijn 2000/13/EG. Volgens artikel 1, lid 3, onder b), van richtlijn 2000/13/EG is een „voorverpakt levensmiddel” de verkoopseenheid die bestemd is als zodanig aan de eindverbruiker en instellingen te worden aangeboden en bestaat uit een levensmiddel en het verpakkingsmateriaal waarin dit, alvorens ten verkoop te worden aangeboden, is verpakt, waarbij dit verpakkingsmateriaal het levensmiddel geheel of ten dele kan bedekken, maar zodanig dat de inhoud niet kan worden veranderd zonder dat het verpakkingsmateriaal wordt geopend of aangetast.

- 26 Daaraan staat niet in de weg dat verordening nr. 1234/2007 inmiddels bij artikel 230, lid 1, van verordening nr. 1308/2013 is ingetrokken. Verordening nr. 543/2008 is weliswaar een uitvoeringsbepaling met betrekking tot de handel in vlees van pluimvee die op basis van artikel 121, lid 1, onder e), iv), van verordening (EG) nr. 1234/2007 is vastgesteld. Verwijzingen naar verordening nr. 1234/2007 worden ingevolge artikel 230, lid 2, van verordening nr. 1308/2013 evenwel geacht te verwijzen naar verordening nr. 1308/2013 en naar de hier niet relevante verordening nr. 1306/2013 overeenkomstig de concordantietabel in bijlage XIV bij verordening nr. 1308/2013. Bovendien behoort artikel 121, lid 1, onder e), iv), van verordening nr. 1234/2007, waarin de Commissie wordt gemachtigd om in het kader van uitvoeringsbepalingen het in de handel brengen van voor de consument bestemd vlees van pluimvee, met name voor wat betreft de etikettering en presentatie, te regelen, ingevolge artikel 230, lid 1, tweede volzin, onder c), van verordening nr. 1308/2013 tot de bepalingen van verordening nr. 1234/2007 die van toepassing blijven.
- 27 3. In het licht van de – volgens artikel 6, lid 1, [VEU] dezelfde juridische waarde als de Verdragen van de Europese Unie hebbende – grondrechten van artikel 15, lid 1 en artikel 16 van het Handvest (3.1) en in het licht van het discriminatieverbod van artikel 40, lid 2, tweede alinea, VWEU (3.2) kan de geldigheid van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 in twijfel worden getrokken.

[Or. 10]

- 28 3.1 De verwijzende rechter betwijfelt of de door artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 veroorzaakte aantasting van de vrijheid van beroepsuitoefening van verzoekster (artikel 15, lid 1, Handvest) en van haar vrijheid van ondernemerschap (Art. 16 Handvest) gerechtvaardigd is.

- 29 De materiële beschermingsomvang van artikel 15, lid 1, en van artikel 16 van het Handvest is hierbij in het geding. De materiële beschermingsomvang van de vrijheid van beroepsuitoefening volgens artikel 15, lid 1, van het Handvest omvat de gehele vrijheid economische activiteiten te ontplooiën (arrest van 21 februari 1991, Zuckerfabrik Süderdithmarschen en Zuckerfabrik Soest, C-143/88 en C-92/89, EU:C:1991:65 [OMISSIS]). Daarbij omvat artikel 15, lid 1, Handvest zowel de vrijheid van beroepskeuze als de vrijheid van beroepsuitoefening (arrest van 13 december 1979, Hauer C-44/79, EU:C:1979:290 [OMISSIS]). Als detailhandelaar die onder meer voorverpakt vers vlees van pluimvee verkoopt, wordt verzoekster door de in artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 geregelde verplichte etikettering beperkt in haar vrijheid van beroepsuitoefening en in haar vrijheid een economische activiteit te ontplooiën. Zij mag immers slechts met inachtneming van de daar geregelde voorwaarden voorverpakt vers vlees van pluimvee in de handel brengen. Daarin ligt een aantasting van het in artikel 15, lid 1, van het Handvest omschreven grondrecht besloten. Tegelijkertijd is er sprake van een aantasting van de vrijheid van ondernemerschap volgens artikel 16 van het Handvest. De vrijheid om economische activiteiten te ontplooiën is immers een speciale vorm van de vrijheid van ondernemerschap volgens artikel 16 van het Handvest. De beschermingsomvang van artikel 16 en die van artikel 15, lid 1, van het Handvest vertonen dus een zekere mate van overlap (arrest van 9 september 2004, Spanje en Finland/Parlement en Raad, C-184/02, EU:C:2004:497 [OMISSIS]). Voor zover de vrijheid van verzoekster om economische activiteiten te ontplooiën wordt geraakt, is daarom tegelijkertijd ook de beschermingsomvang van artikel 16, lid 1 van het Handvest in het geding.
- 30 Artikel 52, lid 1, van het Handvest laat evenwel beperkingen op de uitoefening van de rechten en vrijheden – zoals de vrijheid van ondernemerschap – toe onder de voorwaarde dat deze beperkingen bij wet worden gesteld, de wezenlijke inhoud van die rechten en vrijheden eerbiedigen en, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel, noodzakelijk zijn. Voorwaarde is, dat de beperkingen daadwerkelijk beantwoorden aan door de Unie erkende doelstellingen van algemeen belang of aan de eisen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen (artikel 52, lid 1, tweede volzin van het Handvest, zie: arrest van 17 oktober 2013, Schaible, C-101/12, EU:C:2013:661 [OMISSIS]; wat betreft de vrijheid van beroepsuitoefening, zie: arrest van 6 september 2012, Deutsches Weintor, C-544/10, EU:C:2012:526 [OMISSIS]). Ingevolge het **[Or. 11]** evenredigheidsbeginsel mogen daarbij de grenzen van wat geschikt en noodzakelijk is om de doelstellingen die met de betrokken regeling worden nagestreefd te verwezenlijken, niet worden overschreden. Dat is het geval als de maatregel ter verwezenlijking van de nagestreefde doelstellingen geschikt, noodzakelijk en redelijk is.
- 31 De verplichte etikettering die hier aan de orde is, leidt volgens de verwijzende rechter weliswaar niet tot een onevenredige en onaanvaardbare aantasting van de vrijheid om economische activiteiten te ontplooiën en het vrije ondernemerschap

van verzoekster, aangezien de wezenlijke inhoud van deze rechten en vrijheden niet wordt aangetast. Immers, het in de handel brengen van voorverpakt vers vlees van pluimvee wordt door artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 niet verboden; deze bepaling houdt alleen voorschriften in voor het aangeven van de prijs van deze producten (zie: arrest van 6 september 2012, *Deutsches Weintor*, C-544/10, EU:C:2012:526, punt 58).

- 32 Ook valt aan te nemen dat de verplichte etikettering daadwerkelijk in overeenstemming is met de door de Europese Unie erkende, het algemeen belang dienende doelstellingen of met de eisen voor de bescherming van rechten en vrijheden van anderen, wat de aantasting zou rechtvaardigen. Uit overweging 10 van verordening nr. 543/2008 komt namelijk naar voren dat de verordening onder meer ten doel heeft te waarborgen dat over de eigenschappen van het product begrijpelijk, gemakkelijk waarneembaar en doeltreffend wordt geïnformeerd. Daarmee heeft verordening nr. 543/2008 – met name ook in artikel 5, lid 4 – de door de Europese Unie erkende (zie artikel 38 van het Handvest en artikel 169 VWEU), uit het consumentenrecht afkomstige beginselen van duidelijkheid en juistheid van de prijzen op het oog.
- 33 Eveneens valt aan te nemen dat de verplichte etikettering geschikt en noodzakelijk is ter versterking van de bescherming van de consument, aangezien een even geschikte maatregel die verzoekster minder zou belasten niet in zicht is.
- 34 Het komt de verwijzende rechter echter twijfelachtig voor of de verplichte etikettering ook redelijk is. Dat is alleen dan het geval, wanneer de nadelen die de maatregel meebrengt in een redelijke verhouding staan tot het daarmee nagestreefde doel. Daarbij moeten de betrokken belangen aan de hand van alle omstandigheden van het individuele geval tegen elkaar worden afgewogen en moet worden vastgesteld of de betrokken belangen onderling in evenwicht zijn gebracht (**[Or. 12]** arrest van 12 juni 2003, *Schmidberger*, C-112/00, [OMISSIS] EU:C:2003:333, punt 81). Of een redelijke belangenafweging heeft plaatsgevonden lijkt in het geval van artikel 5, lid 4, onder b), van verordening (EG) nr. 543/2008 evenwel twijfelachtig.
- 35 De aanbieders van voorverpakt vers vlees van pluimvee hebben door de verplichte etikettering – vergeleken met de aanbieders van andere voorverpakte verse vleesproducten – zwaardere financiële lasten te dragen. Voor zover de handelaars het verpakken en etiketteren van de aangeboden producten niet zelf uitvoeren, moeten zij ofwel hun toeleveranciers ertoe overhalen dat zij de prijzen in overeenstemming met de verordening aangeven, ofwel de prijzen zelf op de afzonderlijke verpakkingen aanbrengen. Beide varianten brengen voor de detaillist een grotere financiële en organisatorische belasting met zich. Ook worden daardoor snelle prijscorrecties, bijvoorbeeld in het kader van speciale aanbiedingen of als reactie op algemene marktontwikkelingen bemoeilijkt en duurder. Daardoor worden de mededingingsmogelijkheden van de aanbieders beperkt.

- 36 Anderzijds valt niet in te zien dat de voordelen van de regeling op het vlak van de bescherming van de consument opwegen tegen de financiële nadelen die verzoekster lijdt. Ook is opvallend dat voor andere voorverpakte vleesproducten, zoals rundvlees, varkensvlees of schapen- en geitenvlees, waarvoor in verordening nr. 1308/2013 eveneens regelingen voor een gemeenschappelijke marktordening worden vastgesteld, dergelijke etiketteringsverplichtingen niet bestaan. Over het algemeen kan men ervan uitgaan dat de consument zijn koopbeslissing in de regel al neemt zodra hij het product uit de vitrine neemt, om welke reden het bij andere producten afdoende wordt beschouwd wanneer de prijs bijvoorbeeld aan de verkoopvitrine wordt aangebracht. Het belang om de prijs te kennen zal hoofdzakelijk op dit moment bestaan. Daar staat tegenover dat na de koopbeslissing de belangstelling voor het kennen van de prijs – anders dan in de voor het verdere gebruik relevante gegevens zoals bijvoorbeeld de houdbaarheidsdatum of de ingrediënten – niet meer al te groot zal zijn. Bij verse vleesproducten kunnen zich weliswaar tussen afzonderlijke verpakkingen zekere gewichtsafwijkingen voordoen. Die zullen bij de huidige stand van verpakkingstechniek echter slechts zeer gering zijn. Er valt dus niet in te zien dat de consument er speciaal bij voorverpakt vers vlees van pluimvee een groter **[Or. 13]** belang heeft dat de prijs direct aan het product wordt aangebracht.
- 37 3.2 Tenslotte is het ook twijfelachtig of artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 in overeenstemming is met artikel 40, lid 2, tweede alinea, VWEU.
- 38 Het in artikel 40, lid 2, tweede alinea, VWEU neergelegde discriminatieverbod is een specifieke uitdrukking van het algemene gelijkheidsbeginsel, dat tot de algemene beginselen van het Unierecht behoort en dat verlangt dat vergelijkbare situaties niet verschillend en verschillende situaties niet gelijk worden behandeld, tenzij een dergelijke behandeling objectief gerechtvaardigd is (arrest van 11 juli 2006, Franz Egenberger, C-313/04, [OMISSIS] EU:C:2006:454, punt 33; arrest van 13 januari 2005, Heineken Brouwerijen, C 126/04, [OMISSIS] EU:C:2005:24, punt 16). Het beginsel is, in afwijking van zijn strikte bewoordingen, niet alleen van toepassing op consumenten en producenten, maar op alle marktdeelnemers die zijn onderworpen aan de gemeenschappelijke marktordening (arrest van 5 oktober 1994, C-280/93, Duitsland/Raad [OMISSIS] EU:C:1994:367, punt 68). Daarmee vallen ook de handelaars in vlees van pluimvee, waarvoor bij verordening (EU) nr. 1308/2013 – voorheen: verordening nr. 1234/2007 – alsmede bij verordening nr. 543/2008 regels voor een gemeenschappelijke marktordening zijn vastgesteld, onder artikel 40, lid 2, tweede alinea, AEUV.
- 39 De verplichte prijsetikettering resulteert in een ongelijke behandeling, aangezien twee vergelijkbare situaties verschillend worden behandeld. De verschillende behandeling ligt besloten in het feit dat de in artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 neergelegde verplichte etikettering alleen bestaat voor voorverpakt vers vlees van pluimvee, terwijl voor ander voor menselijke consumptie bestemd vers vlees – met name voor rundvlees, varkensvlees alsook

schapen- en geitenvlees –, waarvoor in verordening nr. 1308/2013 eveneens regelingen voor een gemeenschappelijke marktordening worden getroffen, een dergelijke verplichte etikettering niet bestaat. Vlees van pluimvee is ook vergelijkbaar met andere voor menselijke consumptie bestemde soorten vlees. Waar naar afzonderlijke producten wordt gedifferentieerd is er sprake van vergelijkbaarheid indien die producten – met het oog op het doel van de betreffende regeling – uitwisselbaar zijn (arrest van 19 oktober 1977, Ruckdeschel e.a., C-117/76, [OMISSIS] EU:C:1977:160, punt 8). Dat is hier het geval, aangezien vanuit het oogpunt van de met de [Or. 14] verplichte etikettering beoogde bescherming van de consument alle verse, voorverpakte vleesproducten waarvoor de verordeningen gemeenschappelijke marktordeningen hebben ingevoerd, uitwisselbaar zijn.

- 40 Het is echter onzeker of een dergelijke ongelijke behandeling objectief gerechtvaardigd is. In overweging 10 van verordening nr. 543/2008 wordt weliswaar de bescherming van de consument als reden voor de bepaling genoemd, maar uit de motivering blijkt niet waarom de Commissie een dergelijke regeling juist voor voorverpakt vers vlees van pluimvee noodzakelijk acht, maar voor andere soorten voorverpakt vers vlees niet. Ook overigens valt geen reden te bespeuren waarom de in artikel 5, lid 4, onder b), van verordening nr. 543/2008 neergelegde verplichte etikettering juist voor vers voorverpakt vlees van pluimvee noodzakelijk is. In dit verband is van belang dat voor het verpakken in voorverpakkingen dezelfde techniek wordt gebruikt als bij andere soorten vers vlees, zodat bij vlees van pluimvee geen grotere afwijkingen in gewicht zijn te verwachten dan bij andere vleessoorten.

IV.

- 41 [OMISSIS]